

ОПУБЛИКОВАТЬ СТАТЬЮ

в изданиях НИЦ "Социосфера"

[ПОДРОБНЕЕ](#)

СОЦИОСФЕРА

- *Российский научный журнал*
- *ISSN 2078-7081*
- *РИНЦ*
- *Публикуются статьи по социально-гуманитарным наукам*

PARADIGMATA POZNÁNÍ

- *Чешский научный журнал*
- *ISSN 2336-2642*
- *Публикуются статьи по социально-гуманитарным, техническим и естественно-научным дисциплинам*

[ПОДРОБНЕЕ](#)

СБОРНИКИ КОНФЕРЕНЦИЙ

- *Широкий спектр тем международных конференций*
- *Издание сборника в Праге*
- *Публикуются материалы по информатике, истории, культурологии, медицине, педагогике, политологии, праву, психологии, религиоведению, социологии, технике, филологии, философии, экологии, экономике*

[ПОДРОБНЕЕ](#)

V. PRINCIPLES, LAWS AND CATEGORIES OF LITERARY STUDIES

КУЛЬТУРНЫ ТЭЗАЎРУС ПЕРАКЛАДЧЫКА ЯК ВЯДУЧЫ ФАКТАР УПЛЫВУ Ё МАСТАЦКІМ ПЕРАКЛАДЗЕ

І. Б. Лапцёнак

*Кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
культуры і мастацтваў,
г. Мінск, Беларусь*

Summary. The article analyzes the problem of the culturological approach in the study of literary translation as one of the most relevant in modern literary studies. The importance of the translator's cultural thesaurus in ensuring the quality of translation, the full perception of cultural realities, and the development of translated literature is revealed by the example of studying topical aspects of translation activity.

Keywords: cultural approach; intercultural communication; literary translation; creative individuality of the translator; translator's thesaurus.

На сучасным этапе значная ўвага ў галіне перакладазнаўства надаецца кампаратывістыцы, вывучэнню сувязей мастацкага перакладу з філасофіяй, герменеўтыкай, семіётыкай. Немалая роля адведзена ўкараненню культуралагічнага падыходу, у адпаведнасці з якім прадметам аналізу становіцца вывучэнне культуральных праяўленняў у тэкстах арыгінальнага і перакладнога мастацкіх твораў.

У той жа час трэба адзначыць пэўную дыскусійнасць у пытаннях разгляду мастацкага перакладу як культуралагічнай з'явы. Шэраг спецыялістаў (G. Mounin, E. A. Nida, C. Taber) сцвярджаюць, што культура аднаго народа спецыфічная і непранікальная для іншага народа, што кожны з іх валодае сваімі звычаямі, асацыяцыямі, унікальнай псіхалогіяй, асаблівым стаўленнем да рэчаіснасці, і таму пераклад не можа перадаваць у поўнай меры асаблівасці іншай культуры. Пры дадзеным падыходзе гіпертрафіруюцца культурна-этнічныя адрозненні, ставіцца пад сумнеў здольнасць засваення элементаў чужой культуры. Разам з тым у працах іншых даследчыкаў (В. Н. Камісараў, Л. К. Латышаў, А. Л. Сямёнаў, Ю. А. Сарокін, А. В. Фёдараў) даказваецца, што спецыфічныя культуралагічныя фактары могуць быць перададзены ў рэаліях іншай культуры. Некаторыя перакладазнаўцы звяртаюць увагу на тое, што любы тэкст з'яўляецца культурна абумоўленым, бо ствараючы яго, носбіты мовы, якія належаць да пэўнай культуры, кіруюцца падсвядомай нормай – «культурна-абумоўленым сцэнарыем» [1].

Вывучэнне мастацкага перакладу ў культурна-гістарычным ракурсе паказвае, што пераклад выконвае ролю важнага сродку міжкультурнага збліжэння народаў і нацый, з'яўляючыся адначасова умовай інтэгравання нацыянальных культур у сусветную культуру. Раскрываючы своеасаблівасць і разнастайнасць культурных каштоўнасцей, звычайў і традыцый, пераклады спрыяюць паразуменню і ўзаемапавазе, узбагачаюць культуру, адкрываюць доступ да іншакультурных дасягненняў.

У дадзеным кантэксце асаблівую значнасць набывае культурны тэзаўрус перакладчыка, які ўключае ў сябе здольнасць параўноўваць і супастаўляць сістэмы каштоўнасцей, канцэптаў, культуралагічных катэгорый, характэрных для тэкстаў арыгінала і перакладу. Аснову тэзаўрусу складаюць нацыянальна-культурныя канцэпты. Пры гэтым набліжэнне да арыгінала звязваецца не толькі з грунтоўным веданнем перакладчыкам мовы і культуры, але і з разуменнем экстралінгвістычных фактараў, якія стаяць па-за мастацкім тэкстам, – веданнем асобы аўтара арыгінала, асаблівасцей яго светаразумення, стылю і інш.

Важнае месца займае ўзнаўленне перакладчыкам нацыянальна-культурнай спецыфікі арыгінальнага твора, рэалій нацыянальнай культуры. Мяркуецца, што перакладчык павінен у роўнай ступені валодаць як зыходнай, так і перакладной культурамі. Разам з тым, на практыцы гэта далёка не так. Перакладчык часта вельмі прыблізна ацэньвае ў супастаўляльна-культурным плане і, адпаведна, перакладае тыя ці іншыя элементы або фрагменты зыходнага тэксту. Яскравым прыкладам негатыўнага парадку можна назваць калектыўны пераклад на рускую мову паэмы Я. Коласа «Новая зямля», своеасаблівай «энцыклапедыі народнага жыцця беларусаў». Даводзіцца канстатаваць, што перакладчыкі праявілі недастатковае веданне асаблівасцей беларускага побыту, нораваў, звычайў, ментальнасці беларусаў. Пры перакладзе былі «ўрэзаны» некаторыя народныя і рэлігійныя святы і абрады, філасофскія меркаванні аб родным краі і яго прыродзе, апісанні сялянскага побыту беларусаў. Не знайшлі выяўлення і элементы «нацыянальнай кухні», у тым ліку адлюстраваныя ў коласаўскім гімне велікоднаму сталу. Аналіз праведзенай работы над узнаўленнем «Новай зямлі» сведчыць аб тым, што перакладаць яе павінен быў паэт-перакладчык, блізкі да манеры аўтара, чуйны да моўных адценняў, які мае пэўны перакладчыцкі вопыт, ведае нацыянальныя рэаліі.

У той жа час нельга забываць аб тым, што ўспрыманне тэксту арыгінала адбываецца пры перакладзе праз прызму роднай мовы і культуры. Нацыянальна-спецыфічныя канцэпты ствараюць лакуны, якія кампенсуюцца падчас перакладу канцэптамі роднай мовы і культуры. Пры гэтым перакладчык застаецца прадстаўніком «сваёй» культуры.

Яскравым прыкладам увасаблення культуралагічнага падыходу ў рамках «сваёй» культуры з'яўляецца дзейнасць беларускага перакладчыка Язэпа Семяжона. Разгляд літаратурна-крытычных прац,

перакладных і арыгінальных твораў паэта-перакладчыка Я. Семязона сведчыць аб выключнай ролі, якую ён надаваў вывучэнню народнай культуры [2]. Адметная пазіцыя пісьменніка ў адносінах да народнай творчасці ў значнай ступені паўплывала на выпрацоўку прынцыпаў яго работы як перакладчыка твораў мастацкай літаратуры. Ён імкнуўся да паўнацэннага перакладу рэалій – назваў элементаў быту, культуры, гісторыі, звяртаўся да пашырэння і каментарыяў з мэтай ліквідацыі лакун у чытацкай свядомасці, калі ў тэксце арыгінала змяшчаліся звесткі, малавядомыя чытачам перакладу альбо важныя для выяўлення нацыянальнай адметнасці твора. Так, пры перакладзе паэмы «Пан Тадэвуш» А. Міцкевіча відавочнай з’яўлялася ўвага Я. Семязона да мастацкага ўзнаўлення беларускіх народных звычаяў, вераванняў, абрадаў, міфалагічных ўяўленняў, легенд і паданняў. Адпаведна аўтару, ён падкрэсліваў мясцовы каларыт, імкнуўся да ўвасаблення народнага светаразумення, натуральнасці сялянскага побыту. Веданне перакладчыкам народнай культуры, беларускіх традыцый, айчыннага лесаводства (яго бацька быў лесніком) у значнай ступені паўплывала на ўзнаўленне мастацкай вобразнасці ў паэме М. Гусоўскага «Песня пра зубра».

Такім чынам, культурны тэзаўрус перакладчыка з’яўляецца вядучым фактарам уплыву ў мастацкім перакладзе. Шматграннасць асобы перакладчыка мастацкай літаратуры, яго павага да літаратуры і культуры мовы перакладу, гарманічнае вызначэнне інтэрпрэтацыйнай пазіцыі спрыяюць прыняццю адэкватных перакладчыцкіх рашэнняў і павышэнню якасці перакладу. Знаёмства з рэаліямі іншай культуры ўзбагачае тэзаўрус пісьменніка-перакладчыка і нацыянальную культуру носбітаў мовы перакладу.

Бібліяграфічны спіс

1. Вежбицкая А. Культурно-обусловленные сценарии и их когнитивный статус // Язык и структура знания. – М.: ИЯ АН СССР, 1990. – С.63–85.
2. Лапцёнак І. Б. Вывучэнне і папулярызацыя нематэрыльнай спадчыны ў дзейнасці паэта-перакладчыка Язэпа Семязона // Барышевские чтения. – Минск: БГУКИ, 2021. – С. 98–102.

СРОЧНОЕ ИЗДАНИЕ МОНОГРАФИЙ И ДРУГИХ КНИГ

*Два места издания Чехия или Россия.
В выходных данных издания
будет значиться*

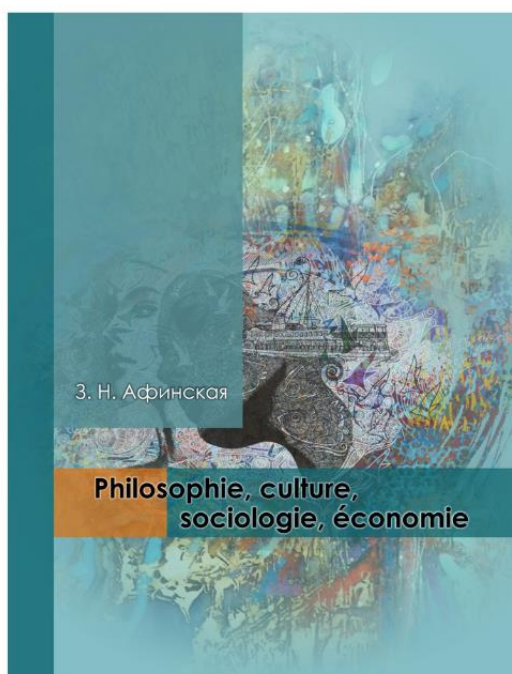
**Прага: Vědecko vydavatelské
centrum "Sociosféra-CZ"**

или

**Пенза: Научно-издательский
центр "Социосфера"**

РАССЧИТАТЬ СТОИМОСТЬ

- Корректурa текста
- Изготовление оригинал-макета
- Дизайн обложки
- Присвоение ISBN

У НАС ДЕШЕВЛЕ

- Печать тиража в типографии
- Обязательная рассылка
- Отсудка тиража автору